

**De invloed van normschendingen in communicatie: is een
nieuwsbericht die grammaticale normschendingen bevat
wel geloofwaardig en kwalitatief?**

**The influence of grammatical norm violations in communication: is a news
article that contains grammatical norm violations credible and qualitative?**

Cursus: Bachelorscriptie (SCRSEM2-V)

Naam begeleider: Dr. F.C.W. Hubers

Tweede beoordelaar: E. M. Koch

Naam student: Julia de Groot

Datum: 13 juni 2022

Aantal woorden: 6100

Communicatie en Informatiewetenschappen | Faculteit der Letteren

Abstract

Eerder onderzoek wijst uit dat grammaticale fouten in nieuwsberichten de geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten reduceert (Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach, 2018). Naast grammaticale fouten bestaan ook grammaticalenormschendingen: grammaticale constructies die volgens de prescriptieve grammatica incorrect zijn, maar volgens de descriptieve grammatica correct zijn omdat ze dagelijks voorkomen in spreektaal. Voorbeelden van grammaticalenormschendingen zijn: *als* in comparatieven, *die* om te verwijzen naar een onzijdig antecedent en *hen* als indirect object. Voor zover bekend was nog geen onderzoek gedaan naar het effect van specifiek grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten. Om deze reden is het volgende onderzocht: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat, hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht?*

Eerder onderzoek naar grammaticalenormschendingen wees uit dat grammaticalenormschendingen over het algemeen negatiever beoordeeld worden dan grammaticale zinnen (Vogel, 2019). Om deze reden werd verwacht dat nieuwsberichten die de grammaticalenormschendingen *als/dan*, *die/dat* of *hen/hun* bevatten, samen gezien gemiddeld een negatiever effect zouden hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten, dan nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H_1). Ook voor de individuele effecten van de grammaticalenormschendingen werd verwacht dat de grammaticalenormschending *als* in comparatieven en de grammaticalenormschending *die* in combinatie met een onzijdig antecedent een negatief effect zouden hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H_3 en H_4). Enkel voor de grammaticalenormschending *hen* als indirect object werd een positief effect verwacht op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H_2). Dit werd verwacht door de hypercorrectie voor het prestigieuze woord *hen* en het gestigmatiseerde *hun*, waardoor *hen* overmatig voorkomt op plekken waar het niet correct is. De onderzoeksresultaten wezen echter geen significante resultaten uit tussen de grammaticalenormschendingen op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten.

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
1.1 Grammaticalenormschendingen	4
1.2 Hypercorrectie	6
1.3 Grammaticale fouten in nieuwsberichten	7
1.4 Huidig onderzoek	8
2. Methode.....	11
2.1 Participanten	11
2.2 Materiaal.....	12
2.3 Onderzoeksontwerp	12
2.4 Instrumentatie	13
2.5 Procedure	14
2.6 Statistische toetsing	14
3. Resultaten.....	15
4. Discussie.....	17
4.1 Verklaring van de resultaten.....	17
4.2 Beperkingen van het onderzoek	19
4.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	20
5. Conclusie.....	21
Literatuurlijst.....	22
Bijlage A Nieuwsartikelen	25
Bijlage B Online vragenlijst.....	29
Bijlage C Checklist Ethische Toetsing.....	31
Bijlage D Verklaring geen fraude en plagiaat.....	35

1. Introductie

Op de lijst van benodigde vaardigheden van marketeers staat schrijfvaardigheid op nummer één. Een foute manier van schrijven kan het imago van een bedrijf negatief beïnvloeden en de koopintenties van consumenten verlagen (Stiff, 2012). Ook in de nieuwsmedia blijkt schrijfvaardigheid topprioriteit te zijn. Zo dienen journalisten grammaticale toetsen te doorstaan om aangenomen te kunnen worden bij organisaties (Appelman & Schmierbach, 2018). Grammaticale fouten in teksten kunnen een negatieve impact hebben op de beoordeling van onder andere nieuwsberichten (Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach, 2018), e-mails (Queen & Boland, 2015) en sollicitatiebrieven (Martin-Lacroux & Lacroux, 2016). Deze negatieve impact uit zich onder andere in een verminderde geloofwaardigheid en een gereduceerde kwaliteit van teksten (Appelman & Schmierbach, 2018).

Volgens Sprouse en collega's (2013) ontstaat correct grammaticaal taalgebruik bij vaardige moedertaalsprekers vanuit een gevoel voor wat correcte grammatica is. Grammatica wordt in veel talen prescriptief vastgelegd: het schrijft voor welke vormen van een taal goed zijn en welke niet (Baker et al., 2012). Talen kunnen echter ook veranderen, waardoor enkele grammaticale constructies die vroeger als incorrect bestempeld werden hedendaags veelvuldig worden gebruikt (Appelman & Schmierbach, 2018). Zo was anderhalve eeuw geleden '*Ze biek vroeger zelf brood*' een correcte zin. Hedendaags is '*biek*' vervangen door '*bakte*' (Stroop, 2010). De verandering van een taal heeft enerzijds te maken met taalconstructies zoals de prescriptieve grammaticaregels die je vertellen hoe de taal werkt. Anderzijds heeft het te maken de uitingen en het functioneren van een taal, zoals spreektaal wat behoort tot de descriptieve grammatica (Baker et al., 2012). Wanneer constructies overmatig anders worden gebruikt dan correct is volgens de prescriptieve grammatica, kan het voorkomen dat een nieuw gevormde constructie zoals '*bakte*' wordt toegekend aan de prescriptieve grammatica (Stroop, 2010). Deze doorvoering gebeurt echter niet bij elke nieuw gevormde constructie. In formele taal ligt daarom de norm bij het correct kunnen toepassen van de prescriptieve grammaticaregels (Vogel, 2019). De hoeveelheid aandacht die wordt besteed aan de prescriptieve grammatica is dan ook een belangrijke factor voor het correct kunnen toepassen van de grammaticaregels. Zo blijkt uit het onderzoek van Hubers en collega's (2019) dat middelbare scholieren beter scoren op grammaticale constructies waar veel aandacht aan wordt besteed binnen het onderwijs of wanneer de scholieren hoger opgeleid zijn.

Het verschil in de hoeveelheid aandacht voor prescriptieve grammatica in het onderwijs zorgt voor verschillen tussen hoog- en laagopgeleiden en kan nadelige gevolgen hebben voor

personen die de prescriptieve grammatica verkeerd hanteren. Volgens Kreiner en collega's (2002) keuren lezers auteurs af wanneer hun teksten grammaticale fouten bevatten, met name wanneer een auteur een functie vervult waarin men correct moet kunnen schrijven. Figueredo en Varnhagen (2005) stellen dat lezers een auteur zelfs benadelen wanneer bekend is dat een spellingschecker eindverantwoordelijke is voor het publiceren van een foutloze tekst. Ook in e-mails worden schrijvers negatiever beoordeeld wanneer e-mails typefouten of grammaticale fouten bevatten, dan wanneer er geen fouten worden gemaakt (Queen & Boland, 2015). De weerstand richting grammaticale fouten is zo groot dat sollicitanten afgewezen kunnen worden wanneer hun sollicitatiebrieven grammaticale fouten bevatten (Martin-Lacroux & Lacroux, 2016).

1.1 Grammaticalenormschendingen

Gezien de negatieve effecten die ontstaan door grammaticale fouten, is het van belang de prescriptieve grammaticaregels voor formeel taalgebruik goed te hanteren. Onder grammaticale fouten vallen ongrammaticale zinnen, zoals (1). Een ongrammaticale zin wordt door elke vaardige moedertaalspreker opgemerkt en zal niet snel door een vaardige moedertaalspreker geproduceerd worden (Sprouse et al., 2013). Dit is anders voor grammaticalenormschendingen, die in informele spreektaal geregeld voorkomen, maar in formele geschreven taal worden afgekeurd (Vogel, 2019).

(1) Hij zou de afwas gedaan.

Volgens de prescriptieve regels zijn grammaticalenormschendingen ongrammaticaal (Van Bergen et al., 2011), maar vanuit het descriptieve oogpunt zijn ze perfect grammaticaal omdat de zinnen in spreektaal geregeld voorkomen en te begrijpen zijn (Baker et al., 2012). Grammaticalenormschendingen worden met name opgemerkt wanneer de luisteraar of lezer de normschending zelf niet gebruikt (Van Bergen et al., 2011). Bekende grammaticalenormschendingen in de Nederlandse taal zijn onder andere *hen* als indirect object, *als* in comparatieven en het betrekkelijk voornaamwoord *die* in combinatie met een onzijdig antecedent.

(2) Hij vraagt *hen* mee te gaan voetballen.

(3) Joris is sneller *als* Emma.

(4) Het meisje *die* daar loopt heeft een leuk jurkje aan.

Zinsconstructies zoals (2) komen vaak voor in dagelijks taalgebruik. In deze constructie wordt *hen* vaak onterecht als correcte variant gezien. Doordat het in zinsconstructie (2) om een meewerkend voorwerp gaat, dient *hun* gebruikt te worden. Zinsconstructie (3) bevat eveneens een grammaticalenormschending die vaak voorkomt in dagelijks taalgebruik: het gebruik van *als* in comparatieven (Hubers & De Hoop, 2013). In deze zinscorrectie dient *dan* te worden gebruikt en is *als* enkel correct bij gelijkheden of de verdubbelde trap zoals ‘*twee keer zo groot als*’. In zinsconstructie (4) dient het betrekkelijk naamwoord *dat* te worden gebruikt bij een onzijdig antecedent, oftewel het-woorden. De andere variant, *die*, is volgens de prescriptieve grammatica correct bij de-woorden. Bovenstaande zinsconstructies kunnen door sommige taalsprekers als grammaticaal beschouwd worden door gebrek aan kennis over de prescriptieve grammaticaregels of door dat dit onderdeel is van hun eigen grammatica. Personen met kennis over de prescriptieve grammaticaregels zullen deze constructie beoordelen als ongrammaticaal.

Het correct of incorrect hanteren van de prescriptieve grammaticaregels wordt volgens Hubers en collega's (2019), Van Bergen en collega's (2011) en Vogel (2019) sterk beïnvloed door de hoeveelheid aandacht die wordt besteed aan de prescriptieve grammaticaregels in de media en het onderwijs. Vogel (2019) onderzocht de acceptatie van grammaticalenormschendingen in het Duits van twee opvallende normschendingen en twee minder opvallende normschendingen. De grammaticalenormschendingen werden beoordeeld op welgevormdheid, in hoeverre de zinsconstructie aan de prescriptieve regels voldoet en hoe groot de kans is dat de zinsconstructie voorkomt in natuurlijke taal. Uit het experiment bleek dat grammaticalenormschendingen over het algemeen slechter beoordeeld werden dan grammaticale zinnen. De opvallende normschendingen werden op basis van welgevormdheid vergelijkbaar beoordeeld als ongrammaticale zinnen. Desondanks bevatte de beoordeling van de participanten meer variatie bij grammaticalenormschendingen dan bij ongrammaticale zinnen, wat aantoont dat normschendingen niet door iedereen overeenkomstig beoordeeld worden. Volgens Lybaert en collega's (2020) kan deze variatie deels verklaard worden doordat vrouwen normgevoeliger zijn voor taal dan mannen. Aangezien grammaticalenormschendingen variërend beoordeeld worden (Vogel, 2019), geregeld voorkomen in spreektaal (Baker et al., 2012) en goed begrepen kunnen worden (Hubers et al., 2016) verschillen grammaticalenormschendingen van ongrammaticale zinnen.

1.2 Hypercorrectie

Dat grammaticalenormschendingen in tegenstelling tot ongrammaticale zinnen regelmatig voorkomen, kan bij het gebruik van *hen* als indirect object verklaard kunnen worden door hypercorrectie. Binnen het onderwijs wordt geleerd dat vormen die de grammaticale norm schenden niet gebruikt mogen worden, omdat het tegen de prescriptieve regels in gaat. Als reactie daarop ontstaat hypercorrectie: prestigieuze vormen worden overmatig gebruikt in zinsconstructies waar ze niet voor zouden mogen komen volgens de prescriptieve grammaticaregels (Decamp, 1972; Kloeke, 1924; Sassen, 1963). Dit heeft als gevolg dat de norm op andere plekken geschonden wordt. In onderstaande zinsconstructies is (5a) correct volgens de prescriptieve grammaticaregels, maar wordt (5b) door velen als correct beschouwd. Dit wijst op hypercorrectie door de prestige van het woord *hen* en de stigmatisering van het woord *hun* (De Hoop, 2020).

(5a) Ik geef hun de sleutel.

(5b) Ik geef hen de sleutel.

Volgens prescriptieve grammatica dient *hun* vermeden te worden als onderwerp, als lijdend voorwerp of als lijdend voorwerp van een voorzetsel (Hubers et al., 2019). Hubers en collega's (2019) onderzochten de mate waarin hypercorrectie voorkomt bij grammaticalenormschendingen onder middelbare scholieren van uiteenlopende onderwijsniveaus. Voor dit onderzoek werden middelbare scholieren zinsconstructies zoals (5a) voorgelegd, echter ontbrak hierin het woord 'hun'. Hetzelfde gold voor zinsconstructies waar *als* of *dan* ingevuld diende te worden. De middelbare scholieren kregen de taak om de zinnen aan te vullen door te kiezen tussen *hun/hen* of *als/dan*. De zinnen waarbij de scholieren *hen* en *dan* incorrect beschouwden als kloppende grammatica, wezen op hypercorrectie en kwamen in hogere mate voor. Hoogopgeleiden en zinsconstructies waar veel focus op ligt binnen het onderwijs scoorden beter op de test. Een opvallende uitkomst uit het onderzoek toonde aan dat hypercorrectie bij de zinsconstructie zoals (5a) grotendeels voorkwam onder hoogopgeleiden, met name vwo'ers. Hubers en collega's (2019) concluderen hieruit dat vmbo'ers hun taalgevoel volgen, wat leidt tot minder hypercorrectie. Aan de hand van deze bevindingen stellen Hubers en collega's (2019) dat hypercorrectie een ongerechtvaardigd bijproduct van het onderwijs kan zijn waarin complexere, minder prestigieuze constructies worden vermeden.

1.3 Grammaticale fouten in nieuwsberichten

De vermijdingsstrategie van minder prestigieuze vormen zorgt ervoor dat prestigieuze vormen overmatig voorkomen op plekken waar ze niet voor horen te komen (Hubers et al., 2019), bijvoorbeeld in nieuwsberichten. Zo heeft de komst van online media gezorgd voor een verandering binnen de productie van teksten (Ha & Fang, 2012). Het gevoel van tijdsdruk voor het snel moeten verspreiden van informatie kan volgens Bird (2009) een rol spelen in het maken van taalfouten, zoals in nieuwsberichten. Zowel Appelman en Bolls (2011) en Appelman en Schmierbach (2018) besloten het effect te onderzoeken van grammaticale fouten in nieuwsberichten op de beoordeling van de teksten. In het onderzoek van Appelman en Bolls (2011) kregen de participanten drie artikelen te zien die geen grammaticale fouten bevatte en drie artikelen die tien grammaticale fouten bevatte. Uit het onderzoek bleek dat participanten langer de tijd nodig hadden om nieuwsberichten met grammaticale fouten te lezen. Ook werd minder feitelijke informatie onthouden uit nieuwsberichten met grammaticale fouten dan nieuwsberichten zonder grammaticale fouten. Tevens werden de nieuwsberichten met grammaticale fouten als minder geloofwaardig beoordeeld dan nieuwsberichten zonder grammaticale fouten. Appelman en Bolls (2011) concludeerden uit deze onderzoeksresultaten dat grammaticale fouten, zoals onjuiste voornaamwoorden en werkwoord-onderwerp-congruentiefouten, een negatief effect hebben op de beoordeling van nieuwsberichten.

Appelman en Schmierbach (2018) vonden vergelijkbare resultaten rondom de manier waarop grammaticale fouten in nieuwsberichten werden verwerkt door de lezers. In dit onderzoek werden grammaticale fouten verwerkt die het meest herkenbaar zijn voor massapubliek, zoals verwarde homofonen, onjuiste voornaamwoorden en werkwoord-onderwerp-congruentiefouten. Het onderzoek toonde aan dat nieuwsberichten met grammaticale fouten voornamelijk als minder geloofwaardig en informatief werden beoordeeld dan nieuwsberichten zonder grammaticale fouten. Ook de kwaliteit van de nieuwsberichten werd lager beoordeeld wanneer deze grammaticale fouten bevatten. Dit werd onderzocht aan de hand van een tussenproefpersoonsontwerp waarbij participanten geen fouten, 10 fouten of 30 fouten in een nieuwsbericht te zien kregen. Het onderzoek focuste zich daarnaast op de mate waarin respondenten zich zorgen maken over grammaticale fouten en in hoeverre zij kennis hebben over grammatica. De resultaten van Appelman en Schmierbach (2018) tonen aan dat de perceptie van de lezers het sterkst beïnvloed wordt door grammaticale fouten onder participanten die zich vaak zorgen maken over grammatica. De perceptie van de participanten met veel kennis over grammatica werd minder negatief beïnvloed. Aan de hand van de onderzoeksresultaten van Appelman en Bolls (2011) en Appelman en Schmierbach (2018) kan

geconcludeerd worden dat grammaticale fouten in nieuwberichten de geloofwaardigheid en kwaliteit van teksten verminderen en zorgen voor een geringere overdracht van feitelijke informatie. Dit effect is het sterkst aanwezig bij personen die veel met de prescriptieve grammaticaregels bezig zijn.

1.4 Huidig onderzoek

Zowel Appelman en Bolls (2011) als Appelman en Schmierbach (2018) ondervonden negatieve effecten van grammaticale fouten op de beoordeling van nieuwsberichten. Het onderzoek van Appelman en Bolls (2011), waaruit geconcludeerd wordt dat grammaticale fouten in nieuwsberichten zorgen voor een langere leesduur, lagere geloofwaardigheid en minder onthouden feitelijke informatie, bevatte echter meerdere soorten grammaticale fouten in één tekst. Dit maakt het onduidelijk welk effect de verschillende soorten grammaticale fouten hebben. Naast Appelman en Bolls (2011) gebruikten ook Appelman en Schmierbach (2018) verschillende soorten grammaticale fouten in één tekst. Zij toonden hiermee aan dat grammaticale fouten in nieuwsberichten minder geloofwaardig en informatief overkomen en de kwaliteit reduceert. Gezien de verwerking van verschillende grammaticale fouten in één nieuwsartikel, kan geen onderscheid gemaakt worden tussen de effecten van verschillende grammaticale fouten. Overigens werd alleen een significant negatief effect gemeten bij grammaticale fouten wanneer het nieuwsbericht veel grammaticale fouten bevat. Appelman en Schmierbach (2018) gebruikten in hun onderzoek 30 fouten in een artikel van 450 woorden, wat niet overeenkomt met een typerend nieuwsbericht. Ten slotte is enkel onderzoek gedaan naar grammaticale fouten in teksten zoals verwarde homofonen, onjuiste voornaamwoorden, werkwoord-onderwerp-congruentiefouten (Appelman & Bolls, 2011; Appelman & Schmierbach) en d/t-fouten (Jansen & Janssen, 2016; Jansen & Roo, 2012). Voor zover bekend is nog nooit onderzoek gedaan naar over de verwerking van specifiek grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten en de factoren die deze verwerking beïnvloeden.

Het ontbreken van kennis over grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten maakt het interessant om te onderzoeken of de beoordeling van grammaticalenormschendingen overeenkomsten biedt met de beoordeling van grammaticale fouten, waar al wel eerder onderzoek naar is gedaan. Hierbinnen kan gekeken worden naar de effecten van verschillende soorten grammaticalenormschendingen wanneer deze afzonderlijk van elkaar onderzocht worden. De weinige onderzoeken naar grammaticalenormschending hebben enkel onderzoek gedaan onder scholieren of studenten, waardoor het interessant is om te kijken naar een bredere

leeftijdsklasse. Huidig onderzoek richt om deze redenen op het effect van grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de berichten onder een brede leeftijdsklasse. In de nieuwsberichten worden drie veelvoorkomende grammaticalenormschendingen verwerkt: de minder bekende normschending *hen* als indirect object zonder voorzetsel en de beter bekende normschendingen *als* in comparatieven en het betrekkelijk voornaamwoord *die* in combinatie met een onzijdig antecedent. Deze grammaticalenormschendingen kennen een verschillende mate van bekendheid, zoals ook gehanteerd in het onderzoek van Appelman en Bolls (2011). Er wordt voorgesteld het effect van het soort fout te onderzoeken door per nieuwsbericht maar één variant van een grammaticalenormschending te verwerken. Door diversiteit in normschendingen aan te brengen, kan inzichtelijk worden gemaakt of bepaalde normschendingen een uitgesprokener effect hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en de waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten. De nieuwsberichten zullen een reëlere verhouding bieden tussen het aantal grammaticale fouten en aantal woorden. Deze inzichten kunnen bijdragen aan de kennis over de effecten van specifieke grammaticalenormschendingen en hoe de geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten optimaal kan worden behouden. Om deze reden wordt voorgesteld het volgende te onderzoeken: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat, hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht?*

Naar verwachting zullen de nieuwsberichten die de grammaticalenormschendingen *als/dan, die/dat* of *hen/hun* bevatten, samen gezien gemiddeld een negatiever effect hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H_1). Uit onderzoek van Appelman en Schmierbach (2018) blijkt dat grammaticale fouten een negatiever effect hebben op de waargenomen geloofwaardigheid dan de waargenomen kwaliteit van teksten. Daarnaast worden grammaticalenormschendingen over het algemeen negatiever beoordeeld dan grammaticale zinnen (Vogel, 2019). Wanneer er naar de individuele effecten van de grammaticalenormschendingen wordt gekeken, wordt verwacht dat de verwerking van de grammaticalenormschending *hen* als indirect object een positief effect zal hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H_2). Dit wordt verwacht door de hypercorrectie voor het prestigieuze woord *hen*. Binnen het onderwijs wordt scholieren geleerd dat *hun* niet als subject gebruikt mag worden en het gebruik van *hun* als object wordt afgeraden

(De Hoop, 2020). Daarnaast wordt verwacht dat de verwerking van de grammaticalenormschending *als* in comparatieven een negatief effect zal hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H₃). Aan deze constructie wordt veel aandacht besteed binnen het onderwijs (Hubers & De Hoop, 2013). Volgens Vogel (2019) worden opvallende normschendingen negatiever beoordeeld dan onopvallende normschendingen, waardoor een negatieve beoordeling wordt verwacht op de waargenomen kwaliteit en geloofwaardigheid van de nieuwsberichten met *als/dan*-fouten ten aanzien van geen fouten. Ook bij de verwerking van de grammaticalenormschending *die* in combinatie met een onzijdig antecedent wordt een negatief effect verwacht op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H₄). De literatuur wijst geen duidelijke effecten uit voor specifiek deze grammaticalenormschending, maar gezien grammaticalenormschendingen gemiddeld gezien slechter worden beoordeeld dan grammaticale zinnen (Vogel, 2019), wordt verwacht dat nieuwsberichten *die/dat*-fouten negatiever worden beoordeeld dan nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen.

2. Methode

2.1 Participanten

Aan het onderzoek hebben in totaal 50 participanten deelgenomen. Hierbinnen hebben 14 participanten de test vroegtijdig beëindigd. De overige 36 participanten hebben de test volledig afgerond ($N = 36$). De participanten zijn via persoonlijke netwerken geworven. Om zoveel mogelijk variatie tussen de participanten te genereren om representativiteit te kunnen waarborgen, is aan de participanten gevraagd het onderzoek in persoonlijke kring te verspreiden. Dit maakt het onderzoek een selecte steekproef, waarin gebruik is gemaakt van *snowball sampling*. Binnen de participanten was diversiteit tussen het geslacht van de participanten gewenst, omdat Lybaert en collega's (2020) ondervonden dat vrouwen normgevoeliger zijn bij taalfouten dan mannen. Tevens was een evenwichtige verdeling in onderwijsniveaus gewenst, gezien Hubers en collega's (2019) verschillende effecten van grammaticalenormschendingen vonden onder diverse opleidingsniveaus. Met onderwijsniveau wordt het hoogst behaalde opleidingsniveau bedoeld ongeacht de leeftijd, waar havo/hbo en vwo/wo geassocieerd zijn tot hoogopgeleid en vmbo/mbo tot laagopgeleid (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.).

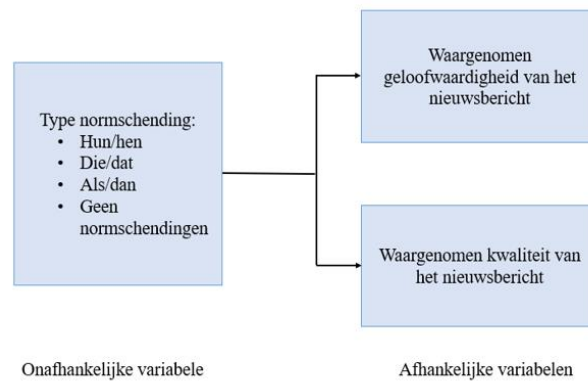
De participanten zijn allen moedertaalsprekers van de Nederlandse taal. Aan dit experiment namen 16 mannen en 19 vrouwen deel. Eén participant wilde liever geen uitspraak doen over het geslacht. De leeftijd van de participanten lag tussen de 19 en 84 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 38,22 jaar en een standaardafwijking van 19,99 jaar. Het opleidingsniveau van de participanten was onderverdeeld in hbo of wo (80,6%), mbo (16,7%) en middelbaar onderwijs (2,8%). Daarnaast is een taaltoets uitgevoerd om te kijken of de participanten de grammaticalenormschendingen herkennen. De meerderheid van de participanten heeft de vragen in de taaltoets correct beantwoord (80,3%). De zinnen met *die/dat*-constructies werden door alle participanten herkend en correct beantwoord als goed of fout (100%). De zinnen met als *als/dan*-constructies werden door de meeste participanten herkend en correct beantwoord (94,4%). De zinnen met *hun/hen*-constructies werden minder goed herkend en correct beantwoord (44,4%). De meerderheid van de participanten heeft aangegeven waarde te hechten aan correct taalgebruik (91,6%) en zich te storen aan taalfouten in teksten (80,6%).

2.2 Materiaal

Voor dit onderzoek zijn acht nieuwsberichten geselecteerd aan de hand van LexisNexis, een zoekmachine voor gepubliceerde nieuwsartikelen. Er zijn bestaande nieuwsberichten geselecteerd met een lengte van 130-180 woorden, die uitsluitend over neutrale onderwerpen gaan. In de nieuwsberichten zijn geen bronnen vermeld, zodat er geen associaties of vooroordelen met een bepaalde bron konden meespelen. In totaal zijn acht nieuwsberichten geselecteerd, die ieder voorkomen in vier condities. De eerste conditie bevat twee *als/dan*-fouten, de tweede conditie bevat twee *hen/hun*-fouten, de derde conditie bevat twee *die/dat*-fouten en de vierde editie bevat *geen* grammaticalenormschendingen ter controleconditie. Door enkel één grammaticalenormschending per conditie te verwerken, kon inzichtelijk gemaakt worden of bepaalde grammaticalenormschendingen een uitgesprokener effect hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van de nieuwsartikelen. Het materiaal dat gebruikt is voor het experiment is weergegeven in Bijlage A.

2.3 Onderzoeksontwerp

In dit experiment werd een binnenproefpersoonsontwerp gehanteerd. Het binnenproefpersoonsontwerp is gekozen om de participanten aan alle vier de condities bloot te stellen, zodat de resultaten per conditie vanuit dezelfde groep participanten komen. Hierdoor is uitgesloten dat verschillen in condities ontstaan door verschillen in groepen, aangezien participanten kunnen verschillen in hun mening over normschendingen. Het onderzoeksontwerp bevatte één onafhankelijke variabele van nominaal meetniveau. Deze betreft het type grammaticalenormschending, bestaande uit vier niveaus: (1) nieuwsberichten met de grammaticalenormschending *hen/hun*, (2) nieuwsberichten met de grammaticalenormschending *die/dat*, (3) nieuwsberichten met de grammaticalenormschending *als/dan* en (4) nieuwsberichten *zonder* grammaticalenormschending als controleconditie. Tevens werden in dit experimentele onderzoeksontwerp twee afhankelijke variabelen gemeten van ordinaal niveau: de waargenomen geloofwaardigheid en de waargenomen kwaliteit van de nieuwsberichten. Het analysemodel is weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1
Analysemodel

2.4 Instrumentatie

Waargenomen geloofwaardigheid

De waargenomen geloofwaardigheid van de nieuwsberichten is geoperationaliseerd aan de hand van de theorie van Appelman en Bolls (2011). Zij onderzochten de waargenomen geloofwaardigheid op schaal gemaakt door Sundar (1999), door het antwoordgemiddelde te nemen op basis van vijf aspecten: vooringenomenheid, eerlijkheid, objectiviteit, nauwkeurigheid en geloofwaardigheid. Participanten lazen voor het beantwoorden van de aspecten de zin: “Ik vind het nieuwsbericht ...”. Vervolgens beoordeelden de participanten de vijf aspecten aan de hand van een vijfpunts Likertschaal (1 = "Helemaal niet" tot 5 = "zeer veel").

De huidige studie vond onvoldoende samenhang tussen de vijf aspecten voor de waargenomen geloofwaardigheid en was daarmee onbetrouwbaar: $\alpha = .697$. Het aspect ‘vooringenomenheid’ week sterk af van de data van de overige vier items. Hieromtrent is ‘vooringenomenheid’ uit het huidige onderzoek verwijderd. De betrouwbaarheid van de waargenomen geloofwaardigheid bestaande uit vier items was daarmee adequaat: $\alpha = .867$. Het gemiddelde van de vier items is gebruikt als maat voor de geloofwaardigheid ten opzichte van online nieuwsberichten, die voor verdere analyses is gebruikt.

Waargenomen kwaliteit

De waargenomen kwaliteit van de nieuwsberichten is geoperationaliseerd aan de hand van de theorie van Appelman en Schmierbach (2018). Zij onderzochten de waargenomen geloofwaardigheid op schaal gemaakt door Sundar (1999), door het antwoordgemiddelde te nemen op basis van vier aspecten: de onderlinge samenhang, duidelijkheid, beknoptheid en schrijfkwaliteit. Participanten lazen voor het beantwoorden van de aspecten de zin: “Ik vind het

nieuwsbericht ...”. Vervolgens beoordeelden de participanten de vier aspecten aan de hand van een zevenpunts Likertschaal.

De huidige studie vond adequate betrouwbaarheid van de waargenomen kwaliteit bestaande uit de vier aspecten: $\alpha = .847$. Het gemiddelde van de vier items is gebruikt als maat voor de kwaliteit ten opzichte van online nieuwsberichten, die voor verdere analyses is gebruikt.

2.5 Procedure

Het experiment werd online afgenomen, via het programma Qualtrics. De participanten kregen bij deelname aan het experiment een welkomsttekst te zien met een instructie over de uitvoering van het experiment. In de instructie werd niet vermeld waar dit onderzoek zich op focuste, zodat de participanten zonder voorkennis konden deelnemen aan het experiment. Na de instructie werd gevraagd naar het geslacht, de leeftijd en de hoogst genoten opleiding.

De participanten werden blootgesteld aan de vier condities (hun/hen, die/dat, als/dan en geen fouten). In totaal kregen de participanten twee willekeurige nieuwsberichten getoond per conditie, wat maakte dat zij in totaal acht nieuwsberichten lazen. Na elk nieuwsbericht werd de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van het nieuwsbericht gemeten.

Afsluitend dienden de participanten een korte test te maken om zinsconstructies te beoordelen op grammaticale correctheid. Aan de hand van deze test kon achterhaald worden of de participanten grammaticalenormschendingen herkenden. Na deze test volgden twee afsluitende vragen om te kunnen achterhalen in hoeverre de participant waarde hecht aan correcte grammatica en in hoeverre de participant zich stoort aan grammaticale fouten in een tekst. Gemiddeld deden de participanten er 21 minuten en 40 seconden ($SD = 10.93$) over om de test af te ronden.

2.6 Statistische toetsing

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is de data statistisch getoetst met twee Repeated Measures ANOVA's om de effecten van de onafhankelijke variabele op de twee afhankelijke variabelen te meten. De onafhankelijke variabele van nominaal meetniveau betrof het type grammaticalenormschending, bestaande uit vier niveaus: *hun/hen*-fouten, *die/dat*-fouten, *als/dan*-fouten en *geen* fouten. De twee afhankelijke variabelen van ordinaal niveau betroffen de waargenomen geloofwaardigheid en de waargenomen kwaliteit van de nieuwsberichten. Per Repeated Measures ANOVA is onderzocht wat het effect is van de onafhankelijke variabele op één van de afhankelijke variabelen. Door middel van deze methode is vastgesteld of er een significant verschil is tussen de niveaus van de onafhankelijke variabele per afhankelijke variabele.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de twee Repeated Measures ANOVA's weergegeven. Allereerst wordt ingegaan op de resultaten van de waargenomen geloofwaardigheid van de nieuwsberichten en vervolgens op de waargenomen kwaliteit van de nieuwsberichten.

Waargenomen geloofwaardigheid

In Tabel 1 worden de descriptieve statistieken van de afhankelijke variabele 'waargenomen geloofwaardigheid' op de condities weergegeven. De condities beschrijven het soort grammaticalenormschending (*als/dan*, *hun/hen*, *die/dat* of *geen* normschending). De onderzoeksresultaten lijken minimale verschillen in beoordeling op de condities te tonen. De grammaticalenormschending 'hun/hen' wordt als meest geloofwaardig gezien ($M = 3.56$, $SE = .10$, $SD = .61$). Deze conditie wordt in minimale mate hoger beoordeeld op de waargenomen geloofwaardigheid dan de conditie 'geen grammaticalenormschending' ($M = 3.47$, $SE = .08$, $SD = .45$). Daaropvolgend wordt de conditie met de grammaticalenormschending 'als/dan' als meest geloofwaardig beoordeeld ($M = 3.36$, $SE = .10$, $SD = .57$). De grammaticalenormschending 'die/dat' wordt als minst geloofwaardig beoordeeld ($M = 3.23$, $SE = .10$, $SD = .60$).

Tabel 1

Descriptieve statistieken

Conditie	Mean	Std. Error	Std. Deviation	N
1: als/dan	3.358	.095	.573	36
2: hen/hun	3.559	.101	.607	36
3: die/dat	3.299	.100	.599	36
4: geen	3.472	.083	.499	36

Uit de Repeated Measures Variantieanalyse van de waargenomen geloofwaardigheid van nieuwsberichten bleek geen significant hoofdeffect van de typen grammaticalenormschendingen ($F(3, 105) = 1.78$, $p = .156$ partial $\eta^2 = .048$). Er is voldaan aan de assumptie van sphericiteit ($W(5) = .751$, $p = .086$).

Waargenomen kwaliteit

In Tabel 2 worden de descriptieve statistieken van de afhankelijke variabele 'waargenomen kwaliteit' op de condities weergegeven. De onderzoeksresultaten lijken minimale verschillen in beoordeling op de condities te tonen. De grammaticalenormschending 'hun/hen' wordt als kwalitatief het hoogst beoordeeld ($M = 4.66$, $SE = .15$, $SD = .88$). Deze conditie wordt hoger

beoordeeld op de waargenomen kwaliteit dan de conditie ‘geen grammaticalenormschending’ ($M = 4.67$, $SE = .20$, $SD = 1.17$). Daaropvolgend wordt de kwaliteit van de nieuwsberichten met de grammaticalenormschending ‘die/dat’ als hoogst beoordeeld ($M = 4.47$, $SE = .16$, $SD = .94$). De kwaliteit van de nieuwsberichten met de grammaticalenormschending ‘als/dan’ wordt het laagst beoordeeld ($M = 4.41$, $SE = .18$, $SD = 1.06$).

Uit de Repeated Measures Variantieanalyse van waargenomen kwaliteit van online nieuwsberichten bleek geen significant hoofdeffect van de typen grammaticalenormschendingen ($F(2.48, 86.86) = 1.780$, $p = .166$, partial $\eta^2 = .048$). Er is niet voldaan aan de assumptie van sphericiteit ($W(5) = .719$, $p = .049$). Om deze reden is de Greenhouse-Geisser-correctie toegepast.

4. Discussie

Dit onderzoek richtte zich op de effecten van grammaticalenormschendingen op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten. Voor zover bekend was nog nooit onderzoek gedaan naar de verwerking van specifiek grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten en de factoren die deze verwerking beïnvloeden. Om deze reden is het effect van grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten onderzocht. In de nieuwsberichten zijn drie veelvoorkomende grammaticalenormschendingen verwerkt: het gebruik van *als* in comparatieven, het gebruik van *die* om te verwijzen naar een onzijdig antecedent en het gebruik van *hen* als indirect object. De onderzoeksvraag was als volgt: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat en hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht?*

Er werd een verschillend effect verwacht van de drie grammaticalenormschendingen op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten. Allereerst werd verwacht dat nieuwsberichten die de grammaticalenormschendingen *als/dan*, *die/dat* of *hen/hun* bevatten, samen gezien gemiddeld een negatiever effect zouden hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten dan nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H₁). Voor de individuele effecten van de grammaticalenormschendingen werd verwacht dat de verwerking van de grammaticalenormschending *hen* als indirect object een positief effect zou hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H₂). Daarnaast werd verwacht dat de verwerking van de grammaticalenormschending *als* in comparatieven een negatief effect zou hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van de nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen (H₃). Dit negatieve effect werd ook verwacht bij de verwerking van de grammaticalenormschending *die* in combinatie met een onzijdig antecedent (H₄). Uit de onderzoeksresultaten bleek echter geen significant effect tussen de typen grammaticalenormschendingen op zowel de waargenomen geloofwaardigheid als de waargenomen kwaliteit.

4.1 Verklaring van de resultaten

Er werd verwacht dat nieuwsberichten met grammaticalenormschendingen, samen gezien gemiddeld een negatiever effect zouden hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten ten opzichte van de nieuwsberichten zonder

grammaticalenormschendingen (H_1). Deze verwachting gold ook voor de grammaticalenormschending *als* in comparatieven en de grammaticalenormschending *die* in combinatie met een onzijdig antecedent, wanneer naar de individuele verschillen van de grammaticalenormschendingen werd gekeken (H_3 en H_4). Enkel kijkend naar de verschillen in scores, komen de vooraf gestelde verwachtingen overeen. Echter zijn de verschillen zo minimaal dat significante effecten ontbreken en de verwachte verschillen niet ondersteund kunnen worden door eerder besproken literatuur. Het uitblijven van significante verschillen zou onder andere te verklaren kunnen zijn door het aantal fouten dat in de nieuwsberichten is verwerkt. Het huidige onderzoek gebruikte twee fouten per nieuwsbericht van gemiddeld 150 woorden. Appelman en Schmierbach (2018) vonden enkel significante effecten van grammaticale fouten wanneer 30 fouten werden verwerkt in een artikel van 450 woorden. Dit zijn meer fouten per tekstlengte dan in huidig onderzoek is gebruikt. Volgens Appelman en Bolls (2011) zou de geloofwaardigheid van een tekst zou kunnen veranderen als er meerdere fouten zichtbaar zijn. Zij schatten het aannemelijk dat participanten één of twee fouten over het hoofd kunnen zien. Daarnaast zou het uitblijven van significante effecten voor bij deze resultaten te verklaren kunnen zijn doordat grammaticalenormschendingen minder opvallend zijn dan grammaticale fouten, in spreektaal geregeld voorkomen en goed te begrijpen zijn (Baker et al., 2012). Dit kan ervoor hebben gezorgd dat de grammaticalenormschendingen in de nieuwsberichten niet zijn opgevallen.

Voor de grammaticalenormschending *hen* als indirect object werd een tegenovergesteld effect verwacht, namelijk dat deze grammaticalenormschending zou zorgen voor een positiever effect op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van nieuwsberichten, dan nieuwsberichten zonder fouten (H_2). Wanneer gekeken wordt naar de niet significante verschillen tussen de beoordelingen van de nieuwsberichten, werden nieuwsberichten met deze grammaticalenormschending het hoogst beoordeeld. Door het uitblijven van een significante verschillen kan de verwachting echter niet worden aangenomen. Deze resultaten zouden mogelijk ook verklaard kunnen worden door de onopvallendheid van de grammaticalenormschending en het weinige aantal fouten per tekstlengte. Daarnaast wijst de literatuur uit dat door hypercorrectie voor het woord *hen* deze zinsconstructies nog onopvallender kunnen zijn dan de andere grammaticalenormschendingen en de foutloze nieuwsberichten. Vanwege hypercorrectie wordt het prestigieuze woord *hen* vaak overbodig gekozen boven het gestigmatiseerde woord *hun* en daardoor geregeld incorrect toegepast (Hubers et al., 2019). Enkel opvallende grammaticalenormschendingen worden volgens Vogel

(2019) op basis van welgevormdheid vergelijkbaar beoordeeld als ongrammaticale zinnen. Dit zou mogelijk een effect kunnen hebben gehad op de beoordeling van nieuwsberichten met deze grammaticalenormschending, maar door de minimale verschillen in scores tussen de verschillende grammaticalenormschendingen kan deze literatuur niet gebruikt worden ter ondersteuning van het uitblijven van significante effecten.

4.2 Beperkingen van het onderzoek

Voor het onderzoek werd getracht een evenwichtige verdeling te genereren in opleidingsniveau, gezien Hubers en collega's (2019) verschillende effecten van grammaticalenormschendingen vonden onder diverse opleidingsniveaus. De participanten die deelnamen aan dit onderzoek waren met name hoogopgeleid (80,56%), waardoor de steekproef niet voldoende gebalanceerd was. Dit zou effect kunnen hebben gehad op de onderzoeksresultaten, doordat in het hoger onderwijs meer aandacht bestaat voor de prescriptieve grammaticaregels en hoogopgeleiden hierdoor meer grammaticale kennis hebben (Hubers et al., 2019). Wanneer meer laagopgeleide participanten zouden deelnemen aan het onderzoek, zou het steekproefaantal tevens meer gebalanceerd zijn. Een steekproef van 36 participanten voldoet aan de centrale limietstelling voor een normale verdeling van de steekproef ($N = 30$), maar ligt dicht tegen de grens aan. Een hoger aantal participanten kan de betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit verhogen.

Wanneer meer participanten zouden deelnemen en de verdeling tussen hoog- en laagopgeleiden meer in balans zou zijn, worden echter nog minder significante verschillen verwacht. Naar verwachting zal de grammaticalenormschending *hun/hen* minder geloofwaardig en kwalitatief worden beoordeeld en hierdoor weinig verschillen tonen met de beoordeling van andere grammaticalenormschendingen. Dit wordt verwacht doordat hypercorrectie met name voorkomt onder hoogopgeleiden en in mindere mate onder laagopgeleiden (Hubers et al., 2019). Daarnaast wordt verwacht dat laagopgeleiden de grammaticalenormschendingen minder goed zullen herkennen. Dit zal er mogelijk voor kunnen zorgen dat nieuwsberichten met grammaticalenormschendingen ongeveer gelijk beoordeeld zullen worden als nieuwsberichten zonder grammaticalenormschendingen, wat zal leiden tot nog minder significante verschillen in beoordelingen. Enkel vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen of een gebalanceerde steekproef zal leiden tot deze resultaten.

Tevens zijn in huidig onderzoek acht nieuwsberichten geselecteerd die ieder inhoudelijk over een ander onderwerp gingen. Voorafgaand aan het experiment werd niet vermeld waar het experiment over ging. De participanten wisten enkel dat nieuwsberichten beoordeeld dienden te worden op basis van geloofwaardigheid en kwaliteit. De beoordeling van de nieuwsberichten kan hierdoor op andere aspecten zijn beoordeeld dan waar daadwerkelijk naar werd gezocht.

De inhoudelijke informatie die in de nieuwsberichten werd getoond, kan daardoor een invloed hebben uitgeoefend. Binnen de acht geselecteerde nieuwsberichten zijn vier versies gemaakt met de verschillende grammaticalenormschendingen erin verwerkt. Hierdoor kon voorkomen worden dat een grammaticalenormschending anders werd beoordeeld door de inhoud van het nieuwsbericht. Enkel is vanwege het relatief lage steekproefaantal elk soort nieuwsbericht met dezelfde grammaticalenormschending maar door negen participanten beoordeeld. Daarnaast kon de beoordeling van de nieuwsberichten beïnvloed worden door de verschillende onderwerpen in de acht nieuwsberichten. Door alle acht de nieuwsberichten over hetzelfde onderwerp te laten gaan, hadden de beoordelingen wellicht minder focus kunnen hebben op de verschillende onderwerpen, maar meer op de daadwerkelijke tekst. Binnen individuen kunnen persoonlijke voorkeuren voor onderwerpen een rol spelen in de beoordeling van de nieuwsberichten. Dit effect zal uitgezocht moeten worden in vervolgonderzoek.

4.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Zoals zojuist bij de beperkingen van het onderzoek is besproken, is het verstandig om in vervolgonderzoek een hoofdonderwerp te kiezen voor de nieuwsberichten. Binnen het hoofdonderwerp kunnen verschillende nieuwsberichten worden geselecteerd die uitsluitend te maken hebben met dit hoofdonderwerp. Hierdoor kan voorkomen worden dat de beoordeling van de nieuwsberichten beïnvloed wordt door persoonlijke voorkeuren voor onderwerpen. Daarbij wordt aangeraden minder dan acht nieuwsberichten te selecteren, zodat er een kleinere selectie aan nieuwsberichten ontstaat. Hierdoor is het mogelijk om meer beoordelingen per nieuwsberichtsoort met hetzelfde steekproefaantal te meten.

Daarnaast zou het onderzoek herhaald kunnen met meer eigenschappen van het onderzoek van Appelman en Schmierbach (2018), gezien zij significante effecten vonden tussen nieuwsberichten met grammaticale fouten en zonder grammaticale fouten. Appelman en Schmierbach gebruikten 30 fouten in een tekst van 450 woorden en stellen dat participanten één tot twee fouten over het hoofd kunnen zien. Op basis van deze inzichten kan het interessant zijn om te kijken wat voor effect het heeft om drie tot vier fouten in een tekst van gemiddeld 150 woorden te verwerken. Dit aantal fouten zal hoogstwaarschijnlijk minder snel over het hoofd gezien kunnen worden. Ook gebruikten Appelman en Schmierbach (2018) verschillende grammaticale fouten door elkaar, waardoor een nieuwsbericht dat verschillende soorten grammaticalenormschendingen bevat, meegenomen zou kunnen worden als vijfde conditie in het vervolgonderzoek. Op deze manier kunnen zowel de individuele effecten, als van de effecten van de grammaticalenormschendingen samen worden gemeten.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de geformuleerde onderzoeksvraag: *Wat is het effect van de grammaticalenormschendingen als/dan, die/dat, hen/hun in online nieuwsberichten op de waargenomen geloofwaardigheid en kwaliteit van een nieuwsbericht?* Aan de hand van een experiment werden drie typen grammaticalenormschendingen onderzocht: *hen* als indirect object zonder voorzetsel, *als* in comparatieven en het betrekkelijk voornaamwoord *die* in combinatie met een onzijdig antecedent.

De onderzoeksresultaten wezen geen significante verschillen uit tussen de grammaticalenormschendingen op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten. Uit de onderzoeksresultaten van het huidige onderzoek lijkt geen bewijs gevonden te zijn om de eerder geformuleerde hypothesen aan te nemen. In de setting van het huidige onderzoek kan geconcludeerd worden dat grammaticalenormschendingen in nieuwsberichten geen significant effect hebben op de waargenomen geloofwaardigheid en waargenomen kwaliteit van nieuwsberichten.

Literatuurlijst

- Appelman, A., & Bolls, P. (2011). Article recall, credibility lower with grammar errors. *Newspaper Research Journal*, 32(2), 50–62.
<https://doi.org/10.1177/073953291103200205>
- Appelman, A., & Schmierbach, M. (2018). Make no mistake? Exploring cognitive and perceptual effects of grammatical errors in news articles. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(4), 930–947.
<https://doi.org/10.1177/1077699017736040>
- Baker, A. E., Don, J., & Hengeveld, K. (2012). *Taal en taalwetenschap*. John Wiley & Sons.
- Bird, S. E. (2009). The future of journalism in the digital environment. *Journalism*, 10(3), 293–295. <https://doi.org/10.1177/1464884909102583>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Opleidingsniveau* [Webpagina]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 9 maart 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagopgeleid-groeit/opleidingsniveau>
- De Hoop, H. (2020). Het verlies van een persoonlijk voornaamwoord*: Waarom hun straks geen hun meer zeggen. *Nederlandse Taalkunde*, 25(2–3), 355–362.
<https://doi.org/10.5117/NEDTAA2020.2-3.018.DEHO>
- Decamp, D. (1972). Hypercorrection and rule generalization. *Language in Society*, 1(1), 87–90. <https://doi.org/10.1017/S0047404500006552>
- Figueredo, L., & Varnhagen, C. K. (2005). Didn't you run the spell checker? Effects of type of spelling error and use of a spell checker on perceptions of the author. *Reading Psychology*, 26(4–5), 441–458. <https://doi.org/10.1080/02702710500400495>

- Ha, L., & Fang, L. (2012). Internet experience and time displacement of traditional news media use: An application of the theory of the niche. *Telematics and Informatics*, 29(2), 177–186. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2011.06.001>
- Hubers, F., & de Hoop, H. (2013). The effect of prescriptivism on comparative markers in spoken Dutch. *Linguistics in the Netherlands*, 30, 89–101. <https://doi.org/10.1075/avt.30.07hub>
- Hubers, F., Trompenaars, T., Collin, S., De Schepper, K., & De Hoop, H. (2019). Hypercorrection as a by-product of education. *Applied Linguistics*, 41(4), 552–574. <https://doi.org/10.1093/applin/amz001>
- Jansen, F., & Janssen, D. (2016). Fatale spelfouten?: Een experimenteel onderzoek naar de manier waarop spelfouten in sollicitatie- en sponsorbrieven de besluitvorming beïnvloeden. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 38(1), 81–106. <https://doi.org/10.5117/TVT2016.1.JANS>
- Jansen, F., & Roo, E. de. (2012). Fouten tellen. De invloed van de dichtheid van dt-fouten op de lezerswaardering. *Neerlandistiek*, 2012. <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/259301>
- Kloeke, G. G. (1924). *Klankoverdrijving en goedbedoelde (hypercorrecte) taalvormen*.
- Kreiner, D. S., Schnakenberg, S. D., Green, A. G., Costello, M. J., & McClin, A. F. (2002). Effects of spelling errors on the perception of writers. *The Journal of General Psychology*, 129(1), 5–17. <https://doi.org/10.1080/00221300209602029>
- Lybaert, C., De Clerck, B., Plevoets, K., Loete, T., & Depovere, S. (2020). De impact van taal en gender in negatieve reviews: Een experimentele studie naar gepercipieerde geloofwaardigheid en consumentengedrag. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 42(1), 55–94. <https://doi.org/10.5117/TVT2020.1.003.LYBA>

- Martin-Lacroux, C., & Lacroux, A. (2016). Do employers forgive applicants' bad spelling in résumés? *Business and Professional Communication Quarterly*, 80(3), 321–335.
<https://doi.org/10.1177/2329490616671310>
- Queen, R., & Boland, J. E. (2015). I think your going to like me: Exploring the role of errors in email messages on assessments of potential housemates. *Linguistics Vanguard*, 1(1), 283–293. <https://doi.org/10.1515/lingvan-2015-0011>
- Sassen, A. (1963). 'Endogeen en exogeen taalgebruik'. 56: 10-2, 18.
- Sprouse, J., Schütze, C. T., & Almeida, D. (2013). A comparison of informal and formal acceptability judgments using a random sample from Linguistic Inquiry 2001–2010. *Lingua*, 134, 219–248. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2013.07.002>
- Stiff, C. (2012). Watch what you write: How errors in feedback influence consumer attitudes and behavior. *Journal of Internet Commerce*, 11(1), 41–67.
<https://doi.org/10.1080/15332861.2012.650988>
- Stroop, J. (2010). *Hun hebben de taal verkwanseld: Over Poldernederlands, fout nederlands en ABN*. Singel Uitgeverijen.
- Sundar, S. S. (1999). Exploring receivers' criteria for perception of print and online news. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 76(2), 373–386.
<https://doi.org/10.1177/107769909907600213>
- Van Bergen, G. van, Stoop, W., Vogels, J., & Hoop, H. de. (2011). Leve hun! Waarom hun nog steeds hun zeggen. *Nederlandse Taalkunde*, 16(1), 2–29.
<https://doi.org/10.5117/NEDTAA2011.1.LEVE468>
- Vogel, R. (2019). Grammatical taboos: An investigation on the impact of prescription in acceptability judgement experiments. *Zeitschrift für Sprachwissenschaft*, 38(1), 37–79.
<https://doi.org/10.1515/zfs-2019-0002>

Bijlage A

Nieuwsartikelen

In deze bijlage is het materiaal weergegeven dat voor het experiment is gebruikt. Voor het experiment zijn acht nieuwsberichten gebruikt, die in vier condities zijn gemanipuleerd. Elk artikel kende vier versies: *hun/hen*-fouten, *die/dat*-fouten, *als/dan*-fouten en *geen* fouten. In onderstaande nieuwsberichten staan de zinnen correct weergegeven. De zinnen waar een woord schuingedrukt met een asterisk staan weergegeven, zijn de zinnen die voor de condities zijn gemanipuleerd. De condities waren als volgt:

Conditie 1: *hun/hen*-fouten

Zinnen waar *hun** staat weergegeven, worden vervangen door *hen*.

Conditie 2: *als/dan*-fouten

Zinnen waar *dan** staat weergegeven, worden vervangen door *die*.

Conditie 3: *die/dat*-fouten

Zinnen waar *dat** staat weergegeven, worden vervangen door *dat*.

Conditie 4: geen grammaticalenormschendingen

De zinnen blijven zoals ze zijn.

Artikel 1: Renovatie van complex aan het Rode-Kruisplein

In het appartementencomplex *dat aan het Rode-Kruisplein in Doetinchem ligt, worden 101 woningen gerenoveerd. De vaak oudere bewoners moeten daarom elders een onderkomen zoeken. Sité Woondiensten biedt *hun** daarom een uitrust- of logeerwoning aan.**

In de uitrustwoning kunnen bewoners tijdens de werkzaamheden terecht om een kop koffie te drinken. In een logeerwoning kan ook worden overnacht. Beide woningen zijn echter wel kleiner *dan** hun oorspronkelijke appartement.

'Soms is dat niet voldoende bijvoorbeeld bij mensen met een specifieke zorgvraag', volgens een woordvoerder van Sité Woondiensten. 'Dan kijken we of we *hun** een maatwerkoplossing kunnen bieden. Zo zoeken we naar manieren om de renovatie zo soepel mogelijk te laten verlopen'. Het appartementencomplex *dat** gebouwd is in 1987 is toe aan onderhoud en moet energiezuinig worden gemaakt. Met alle bewoners is vooraf gesproken, volgens Sité: 'Over wat ze nodig hebben om comfortabel te wonen. Zo heeft de ene bewoner een hoger bed nodig *dan** de andere bewoner.' Het werk begint in april. Verwacht wordt dat het eind 2022 af is.

Artikel 2: Eerste lampje brandt voor verbouwing Den Bolder

Met het onthullen van een 'verbouwings-thermometer' aan de voorgevel van Den Bolder, gaf burgemeester Sacha Ausems gisteravond het startschot *dat voor een grote inzamelingsactie voor nieuw interieur voor de 'huiskamer van Waspik' moet leiden.**

„Er is een plan opgesteld om Den Bolder in de toekomst als huiskamer in te richten die laagdrempeliger is *dan** momenteel”, vertelt voorzitter Martin van Steijn van vereniging Den Bolder. „In het plan *dat** opgesteld is, draagt de gemeente de kosten voor de nodige verbouwing. Ook de bibliotheek wordt betrokken in het plan. Wij geven *hun** namelijk de mogelijkheid om met ons te zorgen voor de inrichting.”

Met allerlei acties, subsidies en giften wil Den Bolder het komende jaar een ton bij elkaar krijgen. Na deze officiële aftrap is 'Den Bolder Doet' op zaterdag 16 april de eerste grote activiteit: Bolder-vrijwilligers gaan tegen betaling klussen doen bij mensen om *hun** het werk uit handen te nemen. Burgemeester Ausems heeft er alle vertrouwen in dat het Den Bolder gaat lukken. Na de onthulling van de 'thermometer' brandde de lamp sneller *dan** verwacht: de eerste 3500 euro is binnen. Nog dertig lampen te gaan.

Artikel 3: Luidt het voorjaar in met een wandeling

Regio - Op zondag 13 maart luidt Landschap Overijssel het voorjaar in *dat gevierd wordt met een voorjaarswandeling in het Reestdal. De wandelliefhebbers zijn vanaf 13:30 uur welkom bij Bezoekerscentrum De Wheem in Oud Avereest. Natuurgidsen Henny en Harrold zullen *hun** dan informatie geven over de flora en fauna in de omgeving.**

Tijdens de wandeling ga je ontdekken dat de natuur langzaam wakker wordt en zich gereed maakt voor een periode van groei en bloei. Ook al zijn de voorjaarsmaanden frisser *dan** de zomermaanden; de natuur begint al wel te ontluiken.

Knoppen in bomen en struiken beginnen te ontwikkelen. De eerste bomen verspreiden hun stuifmeel en het gras kleurt langzaam groener *dan** in de wintermaanden. Mannetjesvogels proberen vrouwtjesvogels te verleiden en ze laten *hun** de mooiste tonen horen. Loop gezellig mee en voel het voorjaar naderen. Na het grauwe weer *dat** met de wintermaanden gepaard gaat, is het heerlijk om een frisse neus te halen in het mooie Reestdal. Zeker met de belofte van het voorjaar in het verschiet.

Artikel 4: Amsterdam biedt hoger onderwijs aan jongeren zonder verblijfsstatus

Als eerste stad in Nederland gaat Amsterdam ongedocumenteerde jongeren de mogelijkheid geven een studie te volgen aan een hogeschool of universiteit. De gemeente heeft hiervoor afspraken gemaakt met alle hoger onderwijsinstellingen in de stad.

Het gaat om een proef van twee jaar. De gemeente wil hiermee voorkomen dat jongeren zonder geldige verblijfsstatus in de illegaliteit belanden, waardoor ze minder kansen hebben *dan** jongeren met een geldige verblijfsstatus. De gemeente geeft *hun** graag een gelijke kans.

Het werk *dat** ze doen bestaat vaak uit de schoonmaak of de bouw. Ze zijn vaker werkzaam in het zwarte circuit *dan** anderen. De kinderen van ongedocumenteerden die in Nederland zijn geboren zijn vaak mede de dupe. De overheid kent *hun** namelijk geen geldige verblijfsstatus toe. Hierdoor verloopt hun recht op onderwijs op hun 18de verjaardag. Een vervolgopleiding aan een hogeschool of universiteit is vaak niet mogelijk.

De onderwijsinstellingen die het convenant hebben ondertekend, laten deze studenten tegen een gereduceerd tarief toe. In het programma *dat** is ontworpen zullen deze jongeren ook begeleidt worden bij het aanvragen van een studievissum.

Artikel 5: Dijkgraaf: volgend jaar ruim 1600 meer vroegtijdige schoolverlaters

Vorig studiejaar zijn meer jongeren tussen de 12 en de 23 jaar zonder havo-, vwo- of mbo-2-diploma van school gegaan. In totaal verlieten 24.385 leerlingen het onderwijs zonder papiertje, schrijft minister Robbert Dijkgraaf (Onderwijs) in een brief aan de Tweede Kamer. Dat is ruim 7 procent meer *dan het jaar ervoor. Het college van bestuur *dat** er onderzoek naar gedaan heeft, is heel stellig.**

Volgens de minister hebben waarschijnlijk verschillende factoren een rol gespeeld. Zo zijn meer leerlingen doorgestroomd naar het mbo, omdat er in 2020 geen centraal eindexamen was vanwege de coronacrisis. Verder dragen de toegenomen psychische klachten en de aangetrokken arbeidsmarkt mogelijk bij aan het hogere aantal schoolverlaters. Het aanpassingsvermogen *dat** leerlingen normaal gesproken hebben, leek door corona wat weggezakt. De school geeft *hun** daarom extra begeleiding dit jaar.

Volgens Dijkgraaf kan het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) scholen helpen om het mentale welzijn van leerlingen te verbeteren en om beter contact te behouden. Ook kunnen ze de middelen inzetten om *hun** extra lessen te geven. De vraag is of ze daarmee beter worden *dan** voorheen.

Artikel 6: Autobedrijf wijkt voor rijwoningen

De bouw van zeven rijwoningen op het terrein *dat was overgenomen van autobedrijf Olde Theussink, was een project van de lange adem, vertelt projectontwikkelaar Henk Hilbolling uit Boekelo. "Mijn eerste plan ging nog uit van twee tweekappers. Dat is veel gemakkelijker *dan** de bouw van zeven rijwoningen. Maar toen Hans het verhaal van Jurran en Daan vertelde, heb ik *hun** gevraagd of ze mij wilden contacteren."**

Dat leidde ertoe dat Hilbolling koos voor een andere doelgroep. Alle woningen worden voorzien van een warmtepomp. De ontwikkelaar is nog in gesprek met twee potentiële bouwers. Waar de eindwoningen voor net onder de drie ton in de verkoop gaan, zullen de tussenwoningen iets goedkoper zijn *dan** drie ton. Het vroegere bedrijfspand wordt volledig gesloopt. De naastliggende woning blijft gehandhaafd en gaat in de verkoop.

Hilbolling benadrukt dat de nieuwe woningen bedoeld zijn voor jonge Luttenaren. Hij geeft *hun** daarom als eerste de mogelijkheid om deze woningen te kopen. Het college *dat** een oordeel moet vellen over de bouw is vorige week akkoord gegaan met het bouwplan.

Artikel 7: Medewerkers De Kap maken tuin van de Sprengerhof in Ugchelen klaar voor het voorjaar

De medewerkers van stichting De Kap begeleiden vrijwilligers en mantelzorgers, maar steken zelf ook graag de handen uit de mouwen. Aanstaande vrijdag nemen zij de tuin van woonzorgcentrum Sprengenhof onder handen.

Zodra de eerste zonnestralen doorbreken genieten bewoners en het personeel van de Sprengenhof van de tuin. Om deze klaar te maken voor het voorjaar, worden medewerkers van De Kap ingezet. Het terras, *dat** al lang niet is schoongemaakt, krijgt een grotere beurt *dan** anders zodat de bewoners helemaal klaar zijn voor het voorjaar. “We willen *hun** een mooie plek geven waar ze kunnen genieten van het buitenleven.”

De schoonmaakactie van de stichting wordt gehouden in het kader van NLdoet. Het doel van NLdoet is om vrijwilligerswerk aandacht en waardering te geven. Hiervoor worden mensen gevraagd om vrijwillig een dagdeel mee te helpen bij een organisatie en daar een klus te klaren. “Het is naast heel gezellig ook goed om iets voor de bewoners te doen. We gunnen *hun** een fijne tuin. Daarnaast levert het werk *dat** wordt verzet meer waardering op *dan** je in eerste instantie denkt.”

Artikel 8: Klopjacht op moordenaar van daklozen

De politiekorpsen van New York en Washington zoeken een aanvaller die in totaal 5 daklozen in Washington en New York zou hebben beschoten. De kans dat ze de aanvaller gezamenlijk vinden, is groter *dan wanneer ze dit alleen zouden doen. Volgens The Washington Post meldde de politie *hun** dat twee van de vijf slachtoffers zijn overleden.**

In totaal vonden drie schietpartijen in Washington en New York plaats. De eerste twee aanvallen waren nog niet fataal. De slachtoffers konden met niet-levensbedreigende schotwonden naar het ziekenhuis *dat** in de buurt was worden gebracht. De derde aanval liep minder goed af *dan** de eerste twee aanvallen: een dakloze werd namelijk op 9 maart in Washington dood aangetroffen.

In New York liet burgemeester Eric Adams zondag aan verslaggevers weten dat een aanvaller zaterdag op twee verschillende tijdstippen op twee dakloze mannen was afgelopen die op straat lagen te slapen. De burgemeester vertelde *hun** dat de aanvaller op deze mannen schoot. Het slachtoffer *dat** als laatste beschoten werd, overleed ter plekke.

Bijlage B

Online vragenlijst

Inleidende vragen

1. Wat is uw hoogst genoten opleiding?
 - Vmbo
 - Hbo
 - Wo
2. Wat is uw leeftijd? (gebruik alleen hele getallen)
3. Wat is uw geslacht?
 - Man
 - Vrouw
 - Anders
 - Wil ik niet zeggen

participant krijgt uitleg over het experiment en ziet nieuwsberichten met diverse condities

Vragen waargenomen geloofwaardigheid

Ik vind het nieuwsbericht...

	Volledig mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig mee eens
Eerlijk	0	0	0	0	0
Objectief	0	0	0	0	0
Nauwkeurig	0	0	0	0	0
Geloofwaardig	0	0	0	0	0

Vragen waargenomen kwaliteit

Ik vind het nieuwsbericht...

	Volledig mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Volledig mee eens
Samenhangend	0	0	0	0	0
Duidelijk	0	0	0	0	0
Beknopt	0	0	0	0	0
Goed geschreven	0	0	0	0	0

Afsluitende vragen

1. Ik heb sowieso niet genoeg geld voor een vakantie in het buitenland.
 - Correct
 - Incorrect

2. Hij gaf hen het boek.
 - Correct
 - Incorrect

3. Ik ga naar het evenement die vandaag in de stad is.
 - Correct
 - Incorrect

4. Vanavond ga ik bij mijn vader op bezoek.
 - Correct
 - Incorrect

5. Ik zit in een bus die over de weg heen slingert.
 - Correct
 - Incorrect

6. Dit gouden horloge is veel geld waard.
 - Correct
 - Incorrect

7. Ik heb teveel gegeten.
 - Correct
 - Incorrect

8. Margriet is groter dan Piet.
 - Correct
 - Incorrect

9. De genodigde gaf het cadeau aan hun.
 - Correct
 - Incorrect

10. In Nederland zijn mensen directer als in België.
 - Correct
 - Incorrect

Bijlage C

Checklist Ethische Toetsing

Checklist ETC-GW (versie 1.6, november 2020)

1. Is een zorginstelling bij het onderzoeksplan betrokken?

Toelichting: dit is het geval als één van de situaties a/b/c hierna van toepassing is op het voorgenomen onderzoek.

- A. één of meer medewerkers van een zorginstelling is bij het onderzoek betrokken als opdrachtgever of verrichter/uitvoerder
 - B. het onderzoek vindt plaats binnen de muren van de zorginstelling, en dient naar de aard van het onderzoek normaliter niet buiten de muren van de zorginstelling plaats te vinden
 - C. aan het onderzoek nemen patiënten/cliënten van de zorginstelling (in de hoedanigheid van behandeling) deel
- Nee → doorgaan met vragenlijst
- Ja → Heeft een Medisch-Ethische Toetsingscommissie geoordeeld dat het geplande onderzoek niet WMO-plichtig is?
- Ja → doorgaan met vragenlijst
 - Nee → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de [CMO Regio Arnhem Nijmegen](#) → einde checklist

2. Wensen subsidiegevers toetsing van het onderzoeksplan door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie?

- Nee → doorgaan met vragenlijst
- Ja → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de [CMO Regio Arnhem Nijmegen](#) → einde checklist

3. Is er sprake van een [medisch-wetenschappelijk onderzoek dat mogelijk risico's met zich meebrengt](#) voor de deelnemende persoon?

- Nee → doorgaan met vragenlijst
- Ja → Deze aanvraag moet door een erkende Medisch-Ethische Toetsingscommissie behandeld worden, bijvoorbeeld de [CMO Regio Arnhem Nijmegen](#) → einde checklist

Standaard-onderzoeksmethode

4. Valt de methode van het beoogde onderzoek onder een van de [beschreven standaardonderzoeken](#) van de FdL of FFTR?

- Ja → Standaard onderzoek naar geschreven uitingen → doorgaan met vragenlijst
- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist

Deelnemende personen

5. Gaat het bij het voorgenomen onderzoek om een gezonde populatie?

- Ja → doorgaan met vragenlijst
- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)

6. Is er sprake van onderzoek bij minderjarigen (<16 jaar) of bij wilsonbekwamen?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Nee → doorgaan met vragenlijst

Aard van het onderzoek

7. Wordt er een methode gebruikt die het mogelijk maakt bij toeval een bevinding te doen waarvan de deelnemende persoon op de hoogte zou moeten worden gesteld?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Nee → doorgaan met vragenlijst

8. Worden deelnemende personen aan handelingen onderworpen of worden aan de deelnemende personen bepaalde gedragswijzen opgelegd die ongerief kunnen inhouden?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Nee → doorgaan met vragenlijst

9. Zijn de in te schatten risico's verbonden aan het onderzoek minimaal?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

10. Wordt er een andere vergoeding geboden aan de deelnemende personen dan gebruikelijk?

- Ja → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Nee → doorgaan met vragenlijst

11. Indien er [misleiding](#) plaatsvindt, voldoet de procedure dan aan de eisen zoals beschreven in het protocol van de ETC-GW?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

12. Wordt voldaan aan de standaardregels in verband met [anonimiteit en privacy](#) zoals beschreven in het protocol van de ETC-GW?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

Afname van het onderzoek

13. Wordt het onderzoek bij een externe instelling (bijv. school, ziekenhuis) uitgevoerd?

- Nee → doorgaan met vragenlijst
- Ja → Heeft/krijgt u schriftelijke toestemming van deze instelling?
 - Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
 - Ja → doorgaan met vragenlijst

14. Is er een aanspreekpunt waar deelnemende personen terecht kunnen met vragen over het onderzoek en worden zij hiervan op de hoogte gesteld?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

15. Wordt aan deelnemende personen duidelijk waar klachten over deelname aan het onderzoek kunnen worden geuit en hoe deze behandeld zullen worden?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

16. Zijn de deelnemende personen volledig vrij om deel te nemen aan het onderzoek, en om hiermee op elk moment te stoppen wanneer zij dat willen, om welke reden dan ook?

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)
- Ja → doorgaan met vragenlijst

17. Worden deelnemende personen voorafgaand aan deelname voorgelicht over doel, aard en duur, risico's en bezwaren van de studie? (zie [toelichting over informatie en toestemming en voorbeelddocumenten](#))

- Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)

Ja → doorgaan met vragenlijst

18. Tekenende deelnemende personen en/of hun vertegenwoordigers voor toestemming deelname aan onderzoek? (zie [toelichting over informatie en toestemming](#) en [voorbeelddocumenten](#))

Nee → toetsing noodzakelijk, einde checklist → [ga naar toetsprocedure](#)

Ja → **checklist afgerond**

Bijlage D

Verklaring geen fraude en plagiaat

Ondergetekende

Julia de Groot

Bachelorstudent Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Letterenfaculteit van de Radboud Universiteit Nijmegen, verklaart met ondertekening van dit formulier het volgende:

- a. Ik verklaar hiermee dat ik kennis heb genomen van de facultaire handleiding (<https://www.ru.nl/letteren/stip/regels-richtlijnen/richtlijnen/fraude-plagiat/>) en van artikel 16 “Fraude en plagiaat” in de Onderwijs- en Examenregeling voor de BA-opleiding Communicatie- en Informatiewetenschappen.
- b. Ik verklaar tevens dat ik alleen teksten heb ingeleverd die ik in eigen woorden geschreven heb en dat ik daarin de regels heb toegepast van het citeren, parafraseren en verwijzen volgens het Vademecum Rapporteren.
- c. Ik verklaar hiermee ook dat ik geen teksten heb ingeleverd die ik reeds ingeleverd heb in het kader van de tentaminering van een ander examenonderdeel van deze of een andere opleiding zonder uitdrukkelijke toestemming van mijn scriptiebegeleider.
- d. Ik verklaar dat ik de onderzoeksdata, of mijn onderdeel daarvan, die zijn beschreven in de BA-scriptie daadwerkelijk empirisch heb verkregen en op een wetenschappelijk verantwoordelijke manier heb verwerkt.

Utrecht, 13 juni 2022